

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
ХУДОЖНІЙ ПЕРЕКЛАД У КОНТЕКСТІ
МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМІНІКАЦІЇ

У статті розглядається проблема художнього перекладу, актуальність якої зумовлена розвитком національної літератури та культури. Спілкування у багатомовному суспільстві не уявляється без перекладу. Велика наукова та культурна цінність перекладу в сучасному світі виходить із розуміння мови як найважливішого засобу людських відносин. Художній переклад плідно збагачує культури, надаючи людям ширший доступ до найкращого з культури кожного народу. У статті виявлено важливу роль художнього перекладу, який відбувається у процесі взаємодії та збагаченні літератур народів. Художня література – це сфера людської творчості, яка не може розвиватися у вузькому, замкненому колі, не спілкуючись з іншими літературами, не опановуючи і не переосмислюючи все найкраще, що накопичується в історії культури. Тому процес взаємодії літератур різних народів є об'єктивною закономірністю. Відкриття та плідні новаторські пошуки однієї літератури стають надійним орієнтиром для інших літератур та допомагають їм у національному розвитку. Ось чому міжкультурне збагачення є об'єктивною потребою нашого часу. Воно знаходить своє практичне вираження у всіх сферах культурного життя. Розквіт багатонаціональної культури став потужною рушійною силою для духовного розвитку суспільства.

Ключові слова: літературний переклад, національна культура, перекладачі, письменники, міжкультурна комунікація.

The article deals with the problem of literary translation, the relevance of which is due to the development of national literature and culture. Communication in a multilingual society, is not meant without translation. The great scientific, and cultural weight of translation in today's world stems from the understanding of language as the most important means of human relations. The literary translation makes a fruitful enrichment of cultures, giving people greater access to the best of the culture of each nation. The important role of literary translation is revealed, which is in the process of interaction and enrichment of the literatures of peoples. Fiction is a sphere of human creativity that cannot develop in a narrow, closed circle, without communicating with other literatures, without mastering, or rethinking all the best that is accumulated in the history of culture. Therefore, the process of interaction between literatures of different peoples is an objective regularity. The discoveries and fruitful innovative searches of one literature become a reliable reference point for other literatures and help them in national development. That's why, international cultural enrichment is an objective need of our time. It finds its practical expression in all spheres of cultural life. The prime of multinational culture has become a powerful driving force for the spiritual development of society.

Key words: literary translation, national culture, translators, writers, mother tongue, intercultural communication.

В статье рассматривается проблема художественного перевода, актуальность которой обусловлена развитием национальной литературы и культуры. Общение в многоязычном обществе не представляется без перевода. Большая научная и культурная ценность перевода в современном мире исходит из

понимания языка как важнейшего средства человеческих отношений. Художественный перевод плодотворно обогащает культуры, предоставляя людям широкий доступ к лучшему из культуры каждого народа. В статье выявлено важную роль художественного перевода, который происходит в процессе взаимодействия и обогащения литературы народов. Художественная литература – это сфера человеческого творчества, которая не может развиваться в узком, замкнутом кругу, не общаясь с другими литературами, не овладевая и не переосмысливая все лучшее, что накапливается в истории культуры. Поэтому процесс взаимодействия литератур разных народов является объективной закономерностью. Открытие и плодотворные новаторские поиски одной литературы становятся надежным ориентиром для других литератур и помогают им в национальном развитии. Вот почему межкультурное обогащение является объективной потребностью нашего времени. Оно находит свое практическое выражение во всех сферах культурной жизни. Расцвет многонациональной культуры стал мощной движущей силой для духовного развития общества.

Ключевые слова: *литературный перевод, национальная культура, переводчики, писатели, межкультурная коммуникация.*

Одним із активних засобів інтернаціоналізації культури є художній переклад. Актуальність художнього перекладу обумовлена передусім розвитком національної культури. Основне значення перекладу випливає із важливої його функції, яку дослідники визначають як пізнавальну, інформативну, завдання якої – якнайближче познайомити читача (або слухача), що не знає мови оригіналу, з даним текстом [3, с.15]. Переклад відіграє важливу роль у спілкуванні між окремими людьми, у встановленні взаєморозуміння між народами, національними літературами і культурами. Спілкування у багатомовному суспільстві, комунікація у багатоаспектному розумінні цього слова взагалі не мислиться без перекладу. Велика політична, наукова, культурна цінність перекладу в сучасному світі, де існує понад дві тисячі мов націй, народностей та етнічних груп, заснована на розумінні мови як найважливішого засобу людських стосунків. Переклад – це сфера мистецтва слова, в якій безпосередньо здійснюється обмін духовними цінностями. Переклади художньої літератури – це знаряддя спілкування між народами, знаряддя поширення передових ідей і обміну художніми цінностями, знаряддя зміцнення та росту інтернаціональної свідомості [3, с.25].

Художній переклад робить пліднішим взаємне збагачення культур, відкриває людям ширший доступ до усього найкращого, що дає культура кожного з народів. Художній переклад, за словами М. Рильського, є засобом збагачення духовного досвіду читачів. Надзвичайно велике значення має художній переклад для розвитку національної літературної мови, на яку перекладається твір. Він сприяє піднесенню мовної культури, розвитку образного мислення, збагачує мовновиражальні засоби, є важливою ділянкою культурної діяльності народів.

Переклади особливо помітно впливають на ті мови, що не мали раніше права вільного розвитку або склалися історично пізно. Перекладаючи класичні твори, письменники шліфують, відточують рідну мову за класичними зразками, активізують усі можливі стилістичні запаси рідної мови, запозичують відсутні слова та вислови і тим самим збагачують національну літературну мову. При перекладі, до прикладу, творів геніального Пушкіна, українські письменники

розширювали власний світогляд, удосконалювали свої творчі засоби [5, с.136].

На переклад, як засіб збагачення рідної мови вказували чимало перекладачів та дослідників. Так, у статті «Пушкін українською мовою» М. Рильський писав: «Українські переклади Пушкіна конче потрібні. Це – по-перше, засіб наблизити його спадщину до широкого кола нашого народу, які думають і говорять українською мовою, ото ж, переклади є містком до подальшого ознайомлення з творчістю відомих світових письменників та поетів в оригіналі, а по-друге, це прекрасний спосіб вишколити свою мовну зброю, піднести українську мовну культуру на вищий щабель розвитку! Українські переклади зарубіжних авторів збагачують українську мову, українську поезію, літературу загалом» [51,с.35].

Словниковий склад кращих перекладів, на рівні з мовою письменників, входить у словник української та інших національних мов. Так, у списку скорочень літературних джерел «Словника української мови» в 11 томах поряд з художньою літературою подається також перекладна література. У цей список увійшли переклади творів таких письменників як Д.Боккаччо, Гомера, Р.Бернса, В.Гете, Я.Гашека, А.Міцкевича, В.Белінського, М.Чернишевського, О.Грибєдова, М.Гоголя, О.Пушкіна, М.Лермонтова, М.Горького, В.Маяковського, М.Шолохова у перекладах кращих українських перекладачів М. Рильського, О. Білецького, М. Терещенка, А. Хуторяна, С.Ковганюка, Є. Плужника, Д. Бобиря та ін. [8]. Це свідчить про те, що лексичний склад сучасних національних літературних мов збагачується і за рахунок перекладної художньої літератури. Лексичні запозичення при перекладі, як явище збагачення рідної мови, помітив ще у свій час М. Ломоносов. Визначаючи шляхи проникнення іншомовних слів, він, зокрема, писав: «З грецької мови ми маємо багато російських і слов'янських слів, які для перекладу книг спочатку через їх потребу були прийняті, а потім стали звичайними, ніби вони в російській мові й народились» [7, с. 49].

Національна мова, на яку перекладається, збагачується передусім лексично. До прикладу, слово оригінал замінюється словом-відповідником іншої мови. Якщо немає слова-відповідника – синонімом або подібним словом, зворотом, тлумачиться описово, глосами тощо. Якщо у мові, на яку перекладається твір, не існує реалії, про яку йдеться в оригіналі, то слово, що означає дану реалію, переноситься з оригіналу в новий текст. Це переважно слова на позначення речей побуту, назви музичних інструментів, назви одягу, їжі, місцевості, будівель тощо (*аул, арба, домбра, кобза, запаска, кишлак, лаваши*), тобто слова із етнографічно-побутової сфери. За допомогою таких лексичних етнографізмів відтворюються особливості природи, побуту, культури народу.

Перекладений твір повноправно «входить» в рідну для перекладача літературу, збагачує її ідейно і тематично, жанрово і стилістично, стає одним із елементів національного літературного контексту. Літературно виконаний переклад завжди стоїть на одному шаблі з оригінальною літературою. Навіть ті твори словесного мистецтва, що користуються світовим визнанням, залишаються національними лише до того часу, поки не зміниться матеріал (при перекладі на іншу мову), тобто поки цей твір не буде перекладений іншими мовами [6].

Майже всі літератури Європи зобов'язані своїм початком художньому перекладу [4, с. 20]. Провідну роль переклад відіграє у становленні національних літератур. Відомо, що оригінальні твори базуються спочатку на фольклорі, але потім, коли словесність розвинулась настільки, що мала змогу задовольнити духовні потреби суспільства, перекладені твори вже не сприймалися як чужі.

Необхідність у перекладених творах залишилась, але змінився вибір творів для перекладу. Почали перекладати головним чином те, чого бракувало в даній літературі. Переклади ніби доповнювали ідейно-естетичний потенціал національної художньої літератури [4, с. 20].

Можливості художнього перекладу, його значення у суспільстві надзвичайно великі. Переклад виконує багато важливих різноманітних функцій. Деякі дослідники нараховують їх до десяти [4, с.17-31]. Проте найважливіша роль належить художньому перекладу у процесі взаємодії і взаємозбагаченні літератур різних народів. Художня література – сфера людської творчості, яка не може розвиватись у вузькому замкнутому колі, не спілкуючись з іншими літературами, не засвоюючи, не переосмислюючи все краще, що накопичено історією культури. Тому процес взаємодії літератур різних народів є об'єктивною закономірністю. Специфіка взаємодії національних літератур, як відзначає Г. Ломідзе, полягає в тому, що вони близькі за своєю ідейною цілеспрямованістю і тому швидше знаходять між собою спільну мову. Відкриття, знахідки, плідні новаторські пошуки однієї літератури стають надійним орієнтиром для інших літератур, допомагають їм у національному розвитку [1, с. 21].

Одним із перших заходів держави в галузі культури було заснування видавництва перекладних книг. Переклад розглядається як важливе знаряддя культурної політики. Художній переклад розвивається не просто як другорядна ділянка літератури, а у безпосередньому зв'язку із суспільно-політичними вимогами епохи, у взаємозв'язку з усіма багатствами культури, які нагромадило людство. Лексичні й стилістичні знахідки та естетичні відкриття низки національних художників слова давно вийшли за межі нашої держави і стали відомі світовому читачеві. Саме через українські переклади більшість національних письменників стали відомими у всьому світі.

Художній переклад – відображення художньої дійсності оригіналу новою мовою. При цьому мова перекладу так само, як і мова оригіналу, є лише матеріалом, засобом створення форми, а не самою формою. Мову слід розглядати як невід'ємну частину культури загалом, і як матеріал одного з видів духовної культури – художньої літератури [6, с. 316]. Формою твору є система його художніх засобів. Під час художнього перекладу варто тримати у полі зору і той факт, що об'єктивна дійсність є вихідною позицією, вона первинна. Предмети та їх відношення створюють дійсність, слова і словосполучення виражають наше розуміння дійсності. Проте переклад не можна сприймати тільки як заміну мовної оболонки оригіналу. Під час перекладу у різних випадках по-різному змінюється мовна оболонка тексту. Зіставлення двох текстів оригіналу і перекладу є зовнішньою ознакою художнього перекладу.

Визначна роль у теорії і практиці художнього перекладу належить видатному українському поету і майстрові художнього перекладу М. Рильському. Його практична діяльність у галузі художнього перекладу з багатьох мов, редагування перекладів, глибокі, змістовні статті, незліченні виступи на нарадах перекладачів були важливим чинником активізації та піднесення перекладацького процесу [2, с. 9]. Усвідомлюючи велике значення світової літератури для кожної національної культури, зокрема для України, М. Рильський переклав на українську мову шедеври світової літератури – «Орлеанську діву» Вольтера, «Божественну комедію» («Пекло») Данте, «Короля Ліра» і «Дванадцятую ніч» Шекспіра, твори Мольєра і Гюго, Верлена і Малларме, Гете і Гейне, «Пана Тадеуша» й лірику

Міцкевича; класиків поезії – Лермонтова і Тютчева, Некрасова і Єршова, Блока і Брюсова, Тихонова, Ушакова, Светлова, Янку Купалу і Якуба Коласа, Бровку і Кулешова, Ісаакяна і Чаренца, Леонідзе й Чіковані, Айні та багато інших.

М. Рильський своїми перекладами з різних літератур будував мости взаємопізнання і взаємозбагачення культур. У його літературній спадщині виявляється щире бажання збагатити культуру рідного слова, «відкрити для нього тисячі вікон у широкий інтернаціональний світ» [2, с.7]. Він писав, що «дійсно всі великі твори старої культури маємо завести до вжитку нашої української мислі, якщо тільки надалі не хочемо залишатись «простаками» й провінціалами, творцями цінностей «для домашнього вжитку» [12, с.7]. Свої погляди на переклад, великий творчий досвід і знання М. Рильський передає у чималій кількості праць, присвячених як загальним проблемам теорії перекладу, так і різноманітним конкретним аспектам перекладацької майстерності, що зібрані у книгах «Мистецтво перекладу», «Проблеми художнього перекладу», («Художній переклад з однієї слов'янської мови на іншу») тощо [5].

Отже, у висновку зазначимо, що інтернаціональне взаємозбагачення культур – це об'єктивна потреба сьогодення. Вона знаходить своє практичне втілення в усіх сферах культурного життя. Розквіт багатонаціональної культури став могутньою рушійною силою духовного розвитку суспільства. Взаємодія культур наповнюється сьогодні новим змістом міжкультурної комунікації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ломидзе Г. Жизнетворящий фактор социалистической культуры. М.: Наука, 1977, с. 9-26.
2. Новиченко Л. Акт найвищої дружби. В кн.: Рильський М. Мистецтво перекладу. К.: Рад. письменник, 1975, с. 5-12.
3. Приходько В.Б. переклад як інтерперетація. Вісник ЖДУ ім. Івана Франка 2004, Вип.16. с. 17-19.
4. Рагойша В. П. Проблемы перевода с близкородственных языков. Минск: Изд-во Белорус, ун-та, 1930. 183 с.
5. Рильський М. Мистецтво перекладу: Ст., виступи, нотатки. К.: Рад. письменник, 1975. 344 с.
6. Русановский В. М. Культура и язык. В кн.: Современные, славянские культуры: развитие, взаимодействие, международный контекст. Киев: Наук, думка, 1982, с. 315-319.
7. Русские писатели о переводе XVIII-XX вв. Л.: Сов. писатель, 1960. 696 с.
8. Словник української мови : В 11-ти т. К.: Наук, думка, 1970-1980.

УДК 378.147:616-053.2

*Зюзіна Л. С., Козакевич В. К., Гасюк Н. І.,
Фастовець М. М., Козакевич О. Б.*

Українська медична стоматологічна академія, м. Полтава
ОСОБИСТІСНО ОРІЄНТОВАНИЙ ПІДХІД ПРИ ВИВЧЕННІ
ПРОПЕДЕВТИКИ ПЕДІАТРІЇ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ

В статті обґрунтовано особистісно орієнтований підхід до вивчення пропедевтики педіатрії при дистанційному навчанні. Висвітлені аспекти формування і впливу прокрастинації на результати навчання студентів, зокрема, при написанні історії хвороби та складання підсумкового модульного контролю.